

LBRIS

We know
books

Francisc Deak

Romeo Popescu

Tratat de drept succesoral

Ediția a V-a, actualizată și completată

Vol. II. Moștenirea testamentară

Universul Juridic

București

-2025-

Cuprins

Abrevieri.....	19
Titlul III. Moștenirea testamentară	21
Capitolul I. Reguli generale cu privire la moștenirea testamentară	21
<i>Secțiunea I. Noțiunea de „testament”. Condiții de validitate</i>	<i>21</i>
§1. Definiția, caracterele juridice și cuprinsul testamentului	21
90. Precizări prealabile	21
91. Definiția legală a testamentului	23
92. Caractere juridice	24
93. Conținutul testamentului	26
94. Concluzii privind noțiunea de „testament”	31
95. Interpretarea testamentului	34
§2. Condițiile de fond pentru validitatea testamentului	40
96. Precizări prealabile	40
A. Capacitatea	41
97. Regula	41
98. Incapacitățile de a dispune	41
99. Momentul în funcție de care se apreciază capacitatea de a dispune prin testament	45
100. Sancțiunea incapacității legale de a dispune prin testament	45
101. Incapacități de a primi prin legate	46
102. Momentul în funcție de care se apreciază incapacitatea de a primi prin legat și sancțiunea aplicabilă	54
B. Consimțământul	55
103. Reguli aplicabile	55
104. Existența discernământului – condiție pentru încheierea valabilă a testamentului	56
105. Consimțământul viciat parțial	58
106. Dolul	58
107. Sancțiunea	60

C. Obiectul și cauza.....	61
108. Precizări prealabile	61
109. Obiectul.....	62
110. Cauza	62
§3. Condiții generale de formă pentru validitatea testamentului	64
111. Precizări prealabile	64
112. Forma scrisă.....	65
113. Forma actului separat. Interzicerea testamentului reciproc	68
114. Sancțiunea nerespectării condițiilor de formă.....	70
115. Limitări ale efectelor nulității absolute și derogări.....	70
<i>Secțiunea a II-a. Diferite feluri de testamente. Condiții speciale de formă</i>	<i>74</i>
116. Enumerare.....	74
§1. Testamentele ordinare	76
A. Testamentul olograf.....	76
117. Noțiune	76
118. Avantaje și inconveniente.....	77
119. Scrierea	77
120. Data.....	81
121. Semnătura	83
122. Formalități ulterioare decesului testatorului	85
123. Forța probantă.....	86
123.1. Scrierea și semnătura	86
123.2. Data.....	87
B. Testamentul autentic.....	88
124. Noțiune. Reglementare	88
125. Avantaje și inconveniente.....	89
126. Autentificarea.....	91
127. Forța probantă.....	96
128. Înregistrarea testamentului autentic	97
§2. Testamentele privilegiate	99
129. Noțiune	99
130. Felurile testamentelor privilegiate	99

130.1. Testamentul întocmit în împrejurări excepționale....	99
130.2. Testamentul naval și aeronautic.....	100
130.3. Testamentul militarilor	101
130.4. Testamentul celor internați într-o instituție sanitară.....	101
131. Reguli comune testamentelor privilegiate	102
§3. Alte forme testamentare	103
132. Considerații preliminare	103
A. Testamentul având ca obiect sume de bani, valori sau titluri de valoare	104
133. Reglementarea anterioară adoptării noului Cod civil	104
134. Testamentul sumelor și valorilor depozitate în sistemul noului Cod civil.....	106
B. Testamentul făcut de un cetățean român în străinătate.....	113
135. Reglementare	113
Capitolul II. Regimul juridic al principalelor dispoziții testamentare	115
<i>Secțiunea I. Legatul</i>	<i>115</i>
§1. Noțiunea de „legat”. Desemnarea legatarului	115
136. Noțiunea de „legat”	115
137. Desemnarea legatarului.....	116
§2. Clasificarea legatelor.....	119
138. Criterii de clasificare.....	119
A. Clasificarea legatelor după obiectul lor	119
139. Feluri.....	119
I. Legatul universal.....	120
140. Noțiune	120
141. Precizări pentru unele ipoteze speciale	121
II. Legatul cu titlu universal	123
142. Noțiune	123
143. Precizări	123
III. Legatul cu titlu particular	125
144. Noțiune	125
145. Varietăți de legate cu titlu particular.....	127
146. Legatul uzufructului.....	131

147. Legatul bunului altuia (art. 1.064 C. civ.).....	132
148. Legatul bunului indiviz.....	134
B. Clasificarea legatelor în funcție de modalități	136
149. Legatul pur și simplu	136
150. Legatul cu termen	137
151. Legatul sub condiție.....	138
152. Legatul cu sarcină (<i>sub modo</i>).....	140
152.1. Sarcina excesivă a legatului cu titlu particular	143
153. Revizuirea condițiilor și a sarcinilor	143
153.1. Condiții	143
153.2. Soluționarea cererii de revizuire	147
153.3. Înlăturarea efectelor revizuirii	149
153.4. Unele aspecte de ordin procedural.....	150
§3. Unele aspecte comune privind efectele legatelor.....	151
154. Regimul fructelor bunurilor ce constituie obiectul legatului	151
155. Cheltuielile predării legatului	152
§4. Ineficacitatea legatelor	153
156. Noțiune. Cauze.....	153
A. Nulitatea legatelor.....	154
157. Regim juridic	154
B. Revocarea legatelor.....	155
158. Considerații generale	155
a. Revocarea voluntară	155
159. Reglementare. Noțiune	155
160. Revocarea voluntară expresă (directă).....	156
161. Revocarea voluntară tacită (indirectă)	158
161.1. Întocmirea unui testament nou (ulterior)	159
161.2. Distrugerea, ruperea sau ștergerea testamentului olograf.....	164
161.3. Înstrăinarea voluntară a bunului ce constituie obiectul unui legat cu titlu particular	168
161.4. Distrugerea voluntară de către testator a bunului ce constituie obiectul legatului cu titlu particular	174
162. Retractarea revocării voluntare	174

b. Revocarea judecătorească.....	176
163. Noțiune. Cauze.....	176
164. Revocarea legatului pentru neîndeplinirea sarcinii.....	178
165. Revocarea legatului pentru ingraturitudine	180
C. Caducitatea legatelor.....	183
166. Noțiunea de „caducitate”. Deosebirea față de nulitate și revocare.....	183
167. Cazurile de caducitate	183
168. Decesul legatarului	184
169. Incapacitatea legatarului de a primi legatul	187
170. Nedemnitătea legatarului	187
171. Renunțarea legatarului la legat	188
172. Legatarul decedează înaintea împlinirii condiției suspensive ce afectează legatul, dacă aceasta avea un caracter pur personal.....	188
173. Pieirea totală a bunului care formează obiectul legatului	189
174. Regimul legatului-sarcină	192
D. Destinația bunurilor care au constituit obiectul unui legat ineficace	193
175. Regula	193
176. Excepții	195
176.1. Substituția vulgară	195
176.2. Legatul conjunctiv și dreptul de acrescământ.....	195
176.2.1. Condițiile pentru a opera dreptul de acrescământ	196
176.2.2. Modul în care operează dreptul de acrescământ	198
Secțiunea a II-a. Dezmoștenirea (<i>exheredarea</i>)	199
177. Noțiune	199
178. Feluri.....	201
178.1. Dezmoștenirea directă	201
178.2. Dezmoștenirea indirectă	202
178.3. Dezmoștenirea sancțiune	203
179. Efecte	205
180. Nulitatea dezmoștenirii	210

<i>Secțiunea a III-a. Execuțiunea testamentară</i>	211
§1. Noțiunea și natura juridică a execuțiunii testamentare.....	211
181. Noțiune	211
182. Natură juridică	212
182.1. Asemănări	213
182.2. Deosebiri.....	215
§2. Atribuțiile (puterile) executorului testamentar	216
183. Limitare prin lege.....	216
184. Dreptul de administrare	216
185. Puterile executorului testamentar.....	217
§3. Încetarea execuțiunii testamentare	220
186. Cazuri de încetare a execuțiunii testamentare.....	220
187. Obligația de a da socoteală	220
188. Răspunderea executorului testamentar	221
Capitolul III. Limitele dreptului de dispoziție asupra	
moștenirii	222
189. Considerații introductive.....	222
<i>Secțiunea I. Oprirea actelor juridice asupra unei moșteniri</i>	
<i>nedeschise, viitoare</i>	223
190. Reglementare. Noțiune	223
191. Condiții	225
192. Sancțiunea aplicabilă	230
<i>Secțiunea a II-a. Oprirea substituțiilor, în general.</i>	
<i>Admisibilitatea în noul Cod civil a</i>	
<i>substituțiilor fideicomisare și a liberalităților</i>	
<i>reziduale</i>	234
193. Preliminarii. Considerații de ordin istoric.....	234
194. Substituțiile fideicomisare în sistemul Codului civil	
de la 1864	237
194.1. Elementele caracteristice ale substituției	
fideicomisare.....	238
194.1.1. Liberalități succesive având același obiect.....	238
194.1.2. Conservarea bunului care forma obiectul	
legatului.....	238

194.1.3. Stabilirea de către dispunător a ordinii	
succesorale pentru cazul morții	
gratificatului	239
194.2. Sancțiunea aplicabilă	239
194.3. Substituția vulgară	242
194.4. Dubla liberalitate în uzufruct și nuda proprietate ...	242
195. Substituțiile în sistemul noului Cod civil. Preliminarii..	243
196. Noțiunea „substituției” în noul Cod civil	246
197. Substituția fideicomisară în noul Cod civil.....	248
197.1. Noțiune	248
197.2. Elementele caracteristice ale substituției	
fideicomisare.....	248
197.2.1. Existența a două liberalități succesive având	
același obiect	248
197.2.2. Existența unei sarcini a instituitului	
constând în obligația de a administra	
bunurile care constituie obiectul	
liberalității și de a le transmite, la decesul	
său, substituitului	248
197.2.3. Liberalitatea consimțită în favoarea	
substituitului urmează să se execute doar la	
decesul instituitului	249
197.3. Regimul juridic al substituției fideicomisare	250
197.3.1. Problema incapacităților	250
197.3.2. Aplicarea dispozițiilor referitoare la fiducie... 250	
197.3.3. Efectele cu privire la bunurile care	
constituie obiectul liberalității	253
197.3.4. Drepturile substituitului	256
197.3.5. Intangibilitatea rezervei instituitului.....	257
197.3.6. Ineficacitatea substituției	257
198. Liberalitățile reziduale	259
198.1. Noțiune	259
198.2. Regimul juridic al liberalităților reziduale.....	259
198.2.1. Dreptul de dispoziție al instituitului.	
Interdicția de a dispune cu titlu gratuit.....	259
198.2.2. Independența patrimonială a instituitului	261
198.2.3. Aplicarea regulilor substituției fideicomisare....	262

Secțiunea a III-a. Oprirea liberalităților care încalcă rezerva

<i> succesorală</i>	263
§1. Rezerva succesorală și cotitatea disponibilă	263
199. Considerații preliminare	263
200. Noțiunea de „rezervă succesorală” și de „cotitate disponibilă”	264
201. Justificarea rezervei succesorale	266
§2. Caracterele juridice ale rezervei succesorale	269
202. Rezerva este o parte din bunurile moștenirii	269
203. Caracterul imperativ (de ordine publică) al rezervei	270
204. Caracterul propriu al dreptului la rezervă	271
205. Dreptul la rezervă în natură	272
206. Caracterul individual al rezervei	273
207. Problema indisponibilității rezervei	274
§3. Moștenitorii rezervatari	275
208. Precizări prealabile	275
A. Rezerva descendenților	276
209. Noțiunea de „descendenți”	276
210. Cuantumul rezervei descendenților	277
211. Problema descendenților decedați la data deschiderii moștenirii sau care sunt nedemni ori renunțatori	277
211.1. Descendenții decedați	278
211.2. Descendenții nedemni sau renunțatori	278
B. Rezerva ascendenților privilegiați (părinților)	282
212. Noțiunea de „părinti”	282
213. Cuantumul rezervei părinților	283
C. Rezerva soțului supraviețuitor	288
214. Cuantumul rezervei soțului supraviețuitor	288
215. Imputarea rezervei soțului supraviețuitor asupra moștenirii	294
D. Cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor în concurs cu descendenții dintr-o căsătorie anterioară a defunctului	295
216. Reglementarea și justificarea cotității disponibile speciale	295

217. Noțiunea de „alți descendenți decât cei comuni lor” în sensul art. 1.090 C. civ.	302
218. Liberalitățile care intră sub incidența dispozițiilor art. 1.090 C. civ.	303
219. Determinarea cuantumului cotității disponibile ordinare și al cotității disponibile speciale. Regimul juridic al diferenței dintre cele două cotități disponibile	304
220. Sancțiunea depășirii cotității disponibile speciale	311
§4. Calculul rezervei și al cotității disponibile	313
221. Precizări prealabile	313
222. Determinarea activului brut al moștenirii, prin însumarea valorii bunurilor existente în patrimoniul succesoral la data deschiderii moștenirii	314
222.1. Probleme speciale privind evaluarea bunurilor	317
223. Determinarea activului net al moștenirii, prin scăderea pasivului succesoral din activul brut al moștenirii	320
224. Reunirea fictivă, doar pentru calcul, la activul net, a valorii donațiilor făcute în timpul vieții de către cel care lasă moștenirea	322
224.1. Reunire fictivă	323
224.2. Gratuități nesupuse reunirii	324
224.3. Prezumția de donație	326
224.3.1. Care sunt condițiile ce trebuie îndeplinite pentru aplicarea prezumției instituite de art. 1.091 alin. (4) C. civ.?	328
224.3.2. Persoanele care pot invoca prezumția instituită de art. 1.091 alin. (4) C. civ.	331
224.3.3. Efectele prezumției	334
224.4. Evaluarea bunurilor	334
224.4.1. Regula generală	335
224.4.2. Reguli speciale	335
224.4.3. Evaluarea dezmembrămintelor proprietății	339
225. Ordinea efectuării operațiunilor necesare pentru stabilirea masei de calcul	341

226. Determinarea valorii concrete a rezervei și a cotității disponibile	343
§5. Reducțiunea liberalităților excesive	344
227. Noțiunea de „reducțiune”	344
228. Persoanele care pot invoca reducțiunea	346
229. Ordinea reducțiunii liberalităților excesive.....	350
229.1. Legatele se reduc înaintea donațiilor	350
229.2. Legatele se reduc toate deodată și proporțional, afară dacă testatorul a dispus că anumite legate vor avea preferință, caz în care vor fi reduse mai întâi celelalte legate	351
229.3. Donațiile se reduc succesiv, în ordinea inversă a datei lor, începând cu cea mai nouă	354
229.4. Ordinea și măsura reducțiunii liberalităților indirecte	355
230. Căile procedurale de realizare a reducțiunii.....	357
230.1. Reducțiunea prin bună învoială	357
230.2. Reducțiunea pe cale judecătorească.....	358
231. Efectele reducțiunii	362
231.1. Efectele reducțiunii în cazul legatelor	362
231.2. Efectele reducțiunii în cazul dezmoștenirii directe a moștenitorului rezervatar	363
231.3. Efectele reducțiunii în cazul donațiilor	364
232. Reducțiunea unor liberalități speciale (donația sau legatul are ca obiect un uzufruct, uz ori abitație sau o rentă ori întreținere viageră)	370
§6. Raportul donațiilor	375
233. Noțiune	375
234. Domeniul de aplicare al raportului	376
235. Corelația dintre raport și reducțiune	379
236. Condițiile obligației legale de raport al donațiilor	381
236.1. Să existe doi sau mai mulți moștenitori cu vocație legală la moștenire în calitate de descendenți ai defunctului sau de soț supraviețuitor.....	381

236.2. Moștenitorul obligat la raport să fi acceptat moștenirea	382
236.3. Moștenitorul legal să aibă și calitatea de donatar ...	383
236.4. Donația să nu fi fost scutită de raport	385
237. Persoanele care pot cere raportul	387
238. Donațiile supuse raportului	389
239. Excepțiile de la obligația de raport	390
240. Modul de efectuare a raportului	393
240.1. Raportul prin echivalent	394
240.1.1. Evaluarea bunului în cazul raportului prin echivalent	396
240.2. Raportul în natură	397
241. Căile procedurale de realizare a raportului	400
§7. Imputarea liberalităților și cumulul rezervei cu cotitatea disponibilă	403
242. Punerea problemei	403
243. Gratificatul nu este moștenitor rezervatar	403
244. Gratificatul este moștenitor rezervatar, iar liberalitatea nu este supusă raportului	405
245. Gratificatul este moștenitor rezervatar, iar liberalitatea este supusă raportului	406
246. Situația în care există mai multe liberalități, raportabile și neraportabile, iar beneficiarii liberalităților sunt atât moștenitori rezervatari, cât și persoane care nu au această calitate	408
246 bis. Stabilirea rezervei succesorale în funcție de renunțatorii la moștenire care au fost gratificați printr-o donație raportabilă.....	411
246 bis.1. Sistemul Codului civil de la 1864	411
246 bis.2. Sistemul noului Cod civil.....	414
Bibliografie selectivă	419

s. civ.	- secția civilă
s. civ. propr. int.	- secția civilă și de proprietate intelectuală
sent.	- sentința
t.	- tomul
T.	- Tribunalul
TJ	- Tribunalul Județean
TMB	- Tribunalul Municipiului București
T. Pop.	- Tribunalul Popular
T. Reg.	- Tribunalul Regional
TS	- Tribunalul Suprem

Titlul III

Moștenirea testamentară

Capitolul I

Reguli generale cu privire la moștenirea testamentară

Secțiunea I

Noțiunea de „testament”. Condiții de validitate

§1. Definiția, caracterele juridice și cuprinsul testamentului

90. Precizări prealabile. Potrivit art. 955 alin. (1) C. civ., patrimoniul defunctului se poate transmite nu numai în temeiul legii (la persoanele, în ordinea și în cotele determinate de lege), dar și în temeiul voinței celui care lasă moștenirea, manifestată prin testament, caz în care moștenirea (devoluțiunea ei) este testamentară.

După cum am văzut¹, este posibilă și coexistența moștenirii legale cu cea testamentară [art. 955 alin. (2) C. civ.]. Codul nostru civil nu a păstrat principiul roman al incompatibilității moștenirii testamentare cu cea legală (*nemo partim testatus partim intestatus decedere potest*), permițând – iar dacă există moștenitori legali rezervatari, impunând chiar – coexistența moștenirii legale cu cea testamentară.

Rezultă că, deși se poate afirma că în dreptul nostru moștenirea legală este regula și constituie dreptul comun în materia transmiterii patrimoniului succesoral, ea poate fi înlăturată – în tot sau în parte – în condițiile sau în limitele prevăzute de lege, prin testamentul lăsat de către *de cuius*².

¹ A se vedea Fr. Deak, R. Popescu, *Tratat de drept succesoral. Vol. I. Moștenirea legală*, Ed. Universul Juridic, București, 2025, p. 24-26, nr. 9.

² Admițând excepția de neconstituționalitate a art. 1 alin. (2) din Legea nr. 9/1998 privind acordarea de compensații cetățenilor români pentru bunurile trecute în proprietatea statului bulgar în urma aplicării Tratatului dintre România și Bulgaria, semnat la Craiova la 7 septembrie 1940 [text de lege potrivit căruia au

Aceasta înseamnă că legea consacră principiul libertății testamentare, libertate la care nu se poate renunța¹, în sensul că orice persoană capabilă este liberă de a lăsa (sau a nu lăsa) un testament și de a dispune, pe această cale, de patrimoniul său pentru caz de moarte (*mortis causa*). Testamentul apare ca fiind „expresia ultimei gândiri și supremelor afecțiuni ale omului, care se mențin în secret și nu se dezvăluiesc decât după moarte”². Sau – cum s-a spus³ – „testamentul este consecința și complementul dreptului de proprietate. Un popor nu este cu adevărat liber, dacă nu are dreptul de a testa; libertatea testamentului este cea mai mare dovadă a libertății sale civile. Cine este acela care ar putea să nu respecte ultimele cuvinte ale unui muribund? Voința omului, idealizată prin moarte, este una din cele mai mari puteri din lume”.

Vom vedea⁴ însă că, în dreptul nostru, libertatea testamentară nu este absolută, legea prevăzând imperativ anumite îngrădiri, cea mai importantă fiind instituția rezervei succesoriale prevăzută în favoarea unor moștenitori legali și care este sustrasă actelor liberale ale celui care lasă moștenirea, fie că este vorba de liberalitățile făcute în timpul vieții (donății) sau de cele pentru cauză de moarte (legate)⁵.

dreptul la compensații „și cetățenii români, moștenitori *legali* ai foștilor proprietari”], Curtea Constituțională a statuat că art. 42 [devenit art. 46 după republicarea din anul 2003] din Constituție garantează dreptul la moștenire, fără a limita garanția instituită exclusiv la moștenirea legală. Întrucât, însă, dreptul la moștenire, în general, semnifică atât dreptul la moștenire legală, cât și la cea testamentară, limitarea impusă prin art. 1 alin. (2) din Legea nr. 9/1998 contravine dispozițiilor textului constituțional (a se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 312/2002, publicată în M. Of. nr. 81 din 7 februarie 2003).

¹ „[...] Trebuie considerată ilicită o convenție prin care o persoană s-ar obliga să nu dispună pe cale testamentară de bunurile sale” (TS, col. civ., dec. nr. 1844/1956, în CD, 1956, vol. I, p. 367). Art. 11 C. civ. prevede că „Nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri”.

² G. Plastara, *Curs de drept civil român, vol. al III-lea (Succesioni și liberalități)*, Ed. Cartea Românească, București, f.a., p. 483.

³ Troplong, *Donations entre vif et testaments*, citat de G. Plastara, în *op. cit.*, p. 484.

⁴ A se vedea *infra* nr. 189 și urm.

⁵ Astfel cum se va arăta la materia consacrată rezervei succesoriale, rezerva este protejată și împotriva dezmoștenirilor, adică a acelor dispoziții testamentare

91. *Definiția legală a testamentului.* În dreptul roman, celebrul jurisconsult clasic Ulpian (Ulpianus Domitius) a definit testamentul ca fiind „manifestarea, în conformitate cu legea, a voinței noastre, pentru a avea tărie după moarte” (*testamentum est mentis nostrae iusta contestatio, in id solemniter facta, ut post mortem nostram valeat*)¹, iar un alt jurisconsult clasic – nu mai puțin celebru –, Modestin, a considerat că „testamentul este o hotărâre legală a voinței noastre cu privire la ceea ce cineva vrea să se întâmple după moartea sa” (*testamentum est voluntatis nostrae iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit*)².

Conform art. 802 din Codul civil de la 1864, „testamentul este un act revocabil prin care testatorul dispune, pentru timpul încetării sale din viață, de tot sau parte din avutul său”. Această definiție a fost criticată în literatura de specialitate³ întrucât vizează legatul ca dispoziție testamentară, iar nu testamentul, care poate cuprinde în conținutul său și alte (chiar și numai alte) dispoziții de ultimă voință cu regimuri juridice deosebite⁴.

Cu ocazia elaborării noului Cod civil s-a ținut seama de opiniile critice formulate în doctrină, iar definiția testamentului nu se mai reduce la cea a legatului, ci acoperă diversele dispoziții de ultimă voință pe care le poate include testamentul. Potrivit art. 1.034 C. civ., „testamentul este actul unilateral, personal și revocabil prin care o persoană, numită testator, dispune, în una dintre formele cerute de lege, pentru timpul când nu va mai fi în viață”. După cum rezultă din

prin care testatorul îi înlătură de la moștenire, în tot sau în parte, pe unul sau mai mulți dintre moștenitorii săi legali.

¹ A se vedea E. Molcuț, *Drept privat roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 153.

² A se vedea M.D. Bob, *Probleme de moșteniri în vechiul și în noul Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 124.

³ A se vedea, de exemplu, Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 160.

⁴ Pentru unele aspecte de ordin istoric privind noțiunea de „testament” în Codul civil Napoleon și în Codul civil român de la 1864, a se vedea M.D. Bob, *op. cit.*, p. 121-125.

această definiție, coroborată cu alte dispoziții legale, testamentul este un act juridic unilateral, solemn, esențialmente personal și revocabil.

92. Caractere juridice

a) Testamentul este un *act juridic*, deoarece cuprinde manifestarea de voință a testatorului cu intenția de a produce efecte juridice și, ca atare, pentru a fi valabil, trebuie să îndeplinească condițiile de fond (consimțământul neviciat, capacitate, obiect și cauză) prevăzute de lege pentru orice act juridic și pe cele specifice liberalităților. Testamentul, ca act juridic, este *unilateral*: voința testatorului este producătoare de efecte, indiferent de atitudinea legatarului și înainte de acceptarea de către el a legatului; legatul se dobândește chiar din momentul deschiderii moștenirii prin actul unilateral al testatorului, dacă legatarul nu renunță la legat¹. Prin urmare, acceptarea legatului nu trebuie confundată cu acceptarea necesară în vederea încheierii unui contract (care se încheie prin oferta de a contracta și acceptarea ofertei). Cele două acte – testamentul și acceptarea legatului sau a altor dispoziții testamentare (de exemplu, execuțiunea testamentară) – sunt acte unilaterale distincte, cu efecte proprii fiecăruia și nu se unesc în sensul formării unui act juridic bilateral (contract).

b) Testamentul este un *act juridic esențialmente personal*, în sensul că nu poate fi încheiat prin reprezentare sau cu încuviințarea

¹ În dreptul succesoral român, atât în cazul moștenirii legale, cât și în cazul moștenirii testamentare, transmiterea patrimoniului succesoral (transmisiune universală ori cu titlu universal) sau a bunurilor determinate din patrimoniu (transmisiune cu titlu particular) operează *de drept* din momentul deschiderii moștenirii fără vreo manifestare de voință din partea succesibilului și chiar fără știrea lui. Rezultă că, în dreptul nostru, patrimoniul succesoral *nu rămâne niciun moment fără titular*.

Cu toate că transmiterea patrimoniului succesoral se produce de drept din momentul deschiderii moștenirii, ea nu are caracter definitiv și obligatoriu. Dimpotrivă, ca principiu de ordine publică, legea precizează că „nimeni nu poate fi obligat să accepte o moștenire ce i se cuvine” (art. 1.106 C. civ.). Prin urmare, succesibilul (indiferent că are vocație ca moștenitor legal ori ca legatar universal, cu titlu universal sau cu titlu particular) are dreptul de a alege între consolidarea (confirmarea) titlului de moștenitor prin acceptarea moștenirii și desființarea celui titlu prin renunțarea la moștenire. În acest sens, art. 1.100 C. civ. prevede că „cel chemat la moștenire în temeiul legii sau al voinței defunctului poate accepta moștenirea sau poate renunța la ea”.

ocrotitorului legal. În măsura în care o persoană are capacitatea de a testa, o poate face exclusiv personal, iar dacă nu are această capacitate, nu o poate face prin reprezentare sau cu încuviințarea altor persoane. Chiar dacă testatorul primește consultații de specialitate de la o altă persoană (de exemplu, avocat) în vederea redactării testamentului, el trebuie să exprime voința sa personală¹.

Din caracterul personal (și revocabil, unilateral) al testamentului, mai rezultă și caracterul lui *individual*, în sensul necesității ca el să exprime voința unei singure persoane; legea interzice ca două sau mai multe persoane să dispună, prin același testament, una în favoarea celeilalte sau în favoarea unui terț (art. 1.036 C. civ.)².

c) Testamentul este un *act juridic solemn*; sub sancțiunea nulității absolute, testamentul trebuie să fie încheiat într-una dintre formele prevăzute de lege. Posibilitatea de alegere a testatorului este limitată la formele reglementate strict de lege.

d) Testamentul este un *act juridic pentru cauză de moarte*; dacă legea nu prevede altfel, efectele dispozițiilor testamentare se produc numai la moartea testatorului. Prin urmare, condițiile de validitate ale testamentului se apreciază raportat la momentul întocmirii sale; în schimb, efectele pe care le produc dispozițiile sale se apreciază raportat la momentul morții testatorului³. Astfel fiind, legatarul nu dobândește niciun drept cât timp testatorul este în viață; testatorul păstrează dreptul de dispoziție asupra bunurilor de care dispune prin testament.

¹ Pentru a evidenția caracterul personal al testamentului sunt sugestive și prevederile art. 94 din Legea nr. 36/1995 din materia testamentului autentic: „(1) Testatorul își dictează dispozițiile în fața notarului. Notarul public se îngrijește de scrierea testamentului, pe care apoi îl citește testatorului sau, după caz, îl dă să îl citească, făcând mențiune expresă despre îndeplinirea acestor formalități. Dacă dispunătorul își redactase deja actul de ultimă voință, testamentul autentic îi va fi citit de către notarul public. (2) După citire, dispunătorul trebuie să declare că actul exprimă ultima sa voință, testamentul fiind apoi semnat de către testator, iar încheierea de autentificare, de către notarul public”. Pentru amănunte, a se vedea *infra* nr. 126.

² Pentru amănunte, a se vedea *infra* nr. 113.

³ A se vedea și TS, col. civ., dec. nr. 1838/1956, în CD, 1956, vol. I, p. 369.

e) Testamentul este un *act juridic esențialmente revocabil*. Până în ultima clipă a vieții testatorul poate revoca sau modifica unilateral dispozițiile sale testamentare. El are un drept absolut, deci nesusceptibil de abuz de a revoca dispozițiile testamentare și sub nicio formă nu poate renunța valabil la acest drept. Renunțarea ar constitui un act asupra unei succesiuni viitoare, interzis de lege (art. 956 C. civ.).

Având în vedere ansamblul caracterelor juridice ale testamentului, în multe privințe derogatorii de la dreptul comun al actelor juridice, el se manifestă ca un *act juridic excepțional*, guvernat, în mare măsură, de reguli de fond și de formă speciale.

93. *Conținutul testamentului*. Art. 1.035 C. civ. prevede că „testamentul conține dispoziții referitoare la patrimoniul succesoral sau la bunurile ce fac parte din acesta, precum și la desemnarea directă sau indirectă a legatarului. Alături de aceste dispoziții sau chiar și în lipsa unor asemenea dispoziții, testamentul poate să conțină dispoziții referitoare la partaj, revocarea dispozițiilor testamentare anterioare, dezmoștenire, numirea de executori testamentari, sarcini impuse legatarilor sau moștenitorilor legali și alte dispoziții care produc efecte după decesul testatorului”.

După cum rezultă din acest text de lege, *obiectul principal al testamentului îl constituie legatele*, care sunt dispoziții referitoare la patrimoniul succesoral (legate universale sau cu titlu universal) sau la bunurile ce fac parte din acel patrimoniu (legate cu titlu particular), căroră li se adaugă, în mod firesc, dispoziții privitoare la desemnarea directă sau indirectă a legatarului. Însă, alături de legate sau *chiar fără a cuprinde legate*, testamentul poate conține și alte manifestări de ultimă voință a defunctului, cum ar fi:

- *dezmoșteniri (exheredări)*, adică înlăturarea de la moștenire, în tot sau în parte, a unor moștenitori legali, în limitele prevăzute de lege (cu respectarea drepturilor moștenitorilor rezervatari – art. 1.086 și urm. C. civ.). Ne referim aici la dezmoștenirea *directă*, adică acea dispoziție testamentară prin care testatorul dispune înlăturarea de la moștenire a unuia sau mai multor moștenitori legali [art. 1.074 alin. (1) teza I C. civ.];

- *numirea de executori testamentari* (unul sau mai mulți), împuterniciți pentru a putea asigura executarea dispozițiilor testamentare (art. 1.077 și urm. C. civ.);

- *sarcini impuse legatarilor sau moștenitorilor legali*, de natură patrimonială (legate) sau de altă natură [art. 989, art. 994 și urm., art. 1.006-1.009, art. 1.054, art. 1.060, art. 1.068, art. 1.069, art. 1.070, art. 1.073, art. 1.091, art. 1.114 C. civ.];

- *revocarea* – totală sau parțială – a unui testament anterior sau a unei dispoziții testamentare anterioare ori *retractarea revocării* anterioare (art. 1.051-1.053 C. civ.);

- *partajul de ascendent*, adică împărțeala făcută de testator între descendenții săi a bunurilor succesoriale sau a unei părți din aceste bunuri (art. 1.160-1.163 C. civ.);

- *recunoașterea de către mamă a copilului trecut în registrul de stare civilă ca născut din părinți necunoscuți sau de către tată a copilului din afara căsătoriei* (art. 415-416 C. civ.);

- *desemnarea de către părinte a persoanei care urmează a fi numită tutore al copiilor săi* (art. 114 C. civ.). De asemenea, părintele care exercită singur, în momentul morții, autoritatea părintească poate ca, și prin testament, să dispună ca o persoană să nu poată fi numită tutore al copilului său (art. 113 C. civ.);

- *acordul scris, exprimat într-un testament autentic, în vederea prelevării de organe, țesuturi și celule umane, în scop terapeutic sau științific, de la testatorul decedat¹ sau, dimpotrivă, exprimarea opțiunii împotriva donării de organe, țesuturi și celule umane;*

¹ Potrivit art. 81 C. civ., „prelevarea de organe, țesuturi și celule umane, în scop terapeutic sau științific, de la persoanele decedate se efectuează numai în condițiile prevăzute de lege, cu acordul scris, exprimat în timpul vieții, al persoanei decedate sau, în lipsa acestuia, cu acordul scris, liber, prealabil și expres dat, în ordine, de soțul supraviețuitor, de părinți, de descendenți ori, în sfârșit, de rudele în linie colaterală până la al patrulea grad inclusiv”.

Tot astfel, art. 147 pct. 5 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății prevede că „prelevarea se poate face fără consimțământul membrilor familiei dacă, în timpul vieții, persoana decedată și-a exprimat deja opțiunea în favoarea donării, printr-un act notarial de consimțământ pentru prelevare și înscrierea în Registrul național al donatorilor de organe, țesuturi și celule, conform modelului de formular aprobat prin ordin al ministrului sănătății” [în prezent, Ordinul ministrului sănătății nr. 1170/2014], iar art. 147 pct. 6 prevede că „prelevarea nu se poate face sub nicio formă dacă, în timpul vieții, persoana decedată și-a exprimat deja opțiunea împotriva donării, prin act de refuz al donării. Actul de refuz al donării va fi prezentat de către aparținători coordonatorului de transplant”.

- *stipularea unei clauze de inalienabilitate*. Astfel, potrivit art. 627 alin. (1) C. civ., „prin convenție sau *testament* se poate interzice înstrăinarea unui bun, însă numai pentru o durată de cel mult 49 de ani și dacă există un interes serios și legitim. Termenul începe să curgă de la data dobândirii bunului”¹ (s.n., R.P.);

- *desemnarea administratorului bunurilor altuia* (desemnarea unei persoane care este împuternicită cu administrarea unuia sau mai multor bunuri, a unei mase patrimoniale sau a unui patrimoniu care nu îi aparține – art. 792 C. civ.)²;

Pentru punerea în aplicare a prevederilor art. 147 pct. 5 din Legea nr. 95/2006 au fost adoptate Normele metodologice privind organizarea și funcționarea Registrului național al donatorilor de organe, țesuturi și celule, aprobate prin Ordinul comun nr. 1158/3793/2012 al ministrului sănătății și al ministrului justiției. Potrivit art. 1 din aceste Norme metodologice: „(1) Înscrisura în Registrul național al donatorilor de organe, țesuturi și celule, denumit în continuare R.N.D., a datelor de identificare a donatorilor și a declarațiilor prin care aceștia consimt la donarea post-mortem, în scop terapeutic, a organelor, țesuturilor și celulelor se face de notarul public. (2) Consimțământul donatorului se dă prin *act autentic notarial*, conform modelului prevăzut în anexa nr. 2. (3) Dispozițiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător și în situația în care voința de a dona este stipulată într-un *testament autentic*. (4) Minorii, persoanele fără discernământ, precum și interzișii judecătorești nu pot consimți la donarea *post-mortem*, în scop terapeutic, a organelor, țesuturilor și celulelor” (s.n., R.P.). În temeiul art. 22 din Legea nr. 140/2022, referirea la „interziși judecătorești” se consideră a fi făcută la persoanele care beneficiază de consiliere judiciară sau de tutelă specială.

¹ Alin. (2) al art. 627 C. civ. prevede că „dobânditorul poate fi autorizat de către instanță să dispună de bun dacă interesul care a justificat clauza de inalienabilitate a bunului a dispărut sau dacă un interes superior o impune” (pentru amănunte privind clauza de inalienabilitate, a se vedea: C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 91-96; V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 106-123).

În materia contractului de vânzare, art. 1.657 C. civ. prevede că „orice bun poate fi vândut în mod liber, dacă vânzarea nu este interzisă ori limitată prin lege sau prin convenție ori *testament*” (s.n., R.P.).

Menționăm și faptul că, potrivit art. 60 alin. (2) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil, „valabilitatea clauzei de inalienabilitate *instituită prin testament* este guvernată de legea în vigoare la data încheierii acestuia, iar efectele clauzei sunt guvernate de legea în vigoare la data deschiderii succesiunii” (s.n., R.P.).

² Potrivit art. 792 C. civ.: „(1) Persoana care este împuternicită, prin *legat* sau convenție, cu administrarea unuia sau mai multor bunuri, a unei mase patrimo-

- *înlăturarea efectelor nedemnității de drept sau judiciare* (art. 961 C. civ.)¹;

- *desemnarea ori, după caz, înlocuirea sau revocarea beneficiarului asigurării de către asiguratul care a încheiat un contract de asigurare de persoane* (art. 2.231 C. civ.)²;

- *alegerea legii statului a cărui cetățenie o are ca lege aplicabilă propriei moșteniri* (art. 2.634 C. civ.)³;

- *alte dispoziții de ultimă voință, cum ar fi cele privitoare la funeralii*⁴

niale sau a unui patrimoniu care nu îi aparține are calitatea de administrator al bunurilor altuia. (2) *Împuternicirea prin legat produce efecte dacă este acceptată de administratorul desemnat*. (3) Prevederile prezentului titlu sunt aplicabile oricărei administrări a bunurilor altuia, cu excepția cazului în care legea, actul constitutiv sau împrejurările concrete impun aplicarea unui alt regim juridic de administrare. (4) Administratorul persoană fizică trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu” (s.n., R.P.).

¹ A se vedea, pentru amănunte, Fr. Deak, R. Popescu, *Tratat de drept succesoral*, vol. I, 2025, p. 135-138, nr. 38.

² Potrivit art. 2.231 C. civ.: „(1) Desemnarea beneficiarului se poate face fie la încheierea contractului de asigurare, fie în cursul executării acestuia, prin declarația scrisă comunicată asiguratorului de către asigurat sau, cu acordul asiguratului, de către contractantul asigurării ori *prin testamentul întocmit de asigurat*. (2) Înlocuirea sau revocarea beneficiarului asigurării se poate face oricând în cursul executării contractului, în modurile prevăzute la alin. (1)” (s.n., R.P.).

³ Potrivit art. 2.634 C. civ.: „(1) O persoană poate să aleagă, ca lege aplicabilă moștenirii în ansamblul ei, legea statului a cărui cetățenie o are. (2) Existența și validitatea consimțământului exprimat prin declarația de alegere a legii aplicabile sunt supuse legii alese pentru a cărmui moștenirea. (3) Declarația de alegere a legii aplicabile trebuie să îndeplinească, în ceea ce privește forma, condițiile unei *dispoziții pentru cauză de moarte*. Tot astfel, modificarea sau revocarea de către testator a unei asemenea desemnări a legii aplicabile trebuie să îndeplinească, în ceea ce privește forma, condițiile de modificare sau de revocare a unei *dispoziții pentru cauză de moarte*” (s.n., R.P.).

⁴ Potrivit art. 80 C. civ.: „(1) Orice persoană poate determina felul propriilor funeralii și poate dispune cu privire la corpul său după moarte. În cazul minorilor lipsiți de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, este necesar și consimțământul scris al părinților sau, după caz, al tutorelui. (2) În lipsa unei opțiuni exprese a persoanei decedate, va fi respectată, în ordine, voința soțului, părinților, descendenților, rudelor în linie colaterală până la al patrulea grad inclusiv, legatarilor universali sau cu titlu universal ori dispoziția primarului comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București în a cărui

și *îngropare*¹, recunoașterea unei datorii, recunoașterea încheierii unui act juridic ce nu a îmbrăcat forma scrisă (de exemplu, a unei promisiuni de vânzare), exprimarea unor reflecții cu privire la viața și la activitatea sa² etc., dispozițiile legale în materie nefiind limitative.

rază teritorială a avut loc decesul. În toate cazurile se va ține seama de apartenența confesională a persoanei decedate”.

¹ Sunt realmente impresionante dispozițiile de ultimă voință ale *Regelui Carol I* privitoare la funeralii și la locul în care dorește să fie înmormântat, astfel cum au fost prevăzute în testamentul său din 14/26 februarie 1899: „[...] Doresc a fi îmbrăcat în uniformă de general (mica ținută, cum am purtat-o în toate zilele), cu decorațiunile de războiu și numai Steaua României și crucea de Hohenzollern pe piept. Am rămas credincios religiei mele, însă am avut și o deosebită dragoste pentru biserica răsăriteană, în care scumpa mea fiică Maria era botezată. Binecuvântarea corpului meu se va face de un preot catolic, însă doresc ca clerul de amândouă bisericile să facă rugăciuni la sicriul meu, care trebuie să fie foarte simplu. Corpul meu va fi expus în sala tronului, înconjurat de flori și de verdeață. Rog foarte mult ca să nu fie cunune, afară de câteva flori naturale și aceasta numai când înmormântarea mea va fi în lunile florilor, altminterea vor fi numai ramuri de brazi. Coroana de oțel, făurită dintr-un tun luat pe câmpul de luptă și stropit cu sângele vitejilor mei ostași, trebuie să fie depusă lângă mine, purtată până la cel din urmă locaș al meu și readusă atunci la palat. Sicriul meu închis va fi pus pe afetul unui tun, biruit (dacă se poate) la Plevna și tras de șase cai din grajdurile mele, fără valuri negre. Toate steagurile cari au fălăit pe câmpiile de bătae vor fi purtate înaintea și în urma sicriului meu, ca semn că scumpa mea armată a jurat credință steagului său și șefului său suprem, care prin voința lui Dumnezeu numai este în mijlocul credincioșilor săi ostași. Tunurile vor bubui din toate forturile din București, Focșani și Galați, ridicate de mine, ca un scut puternic al vetrei strămoșești în timpuri de grele încercări de care Cerul să păzească Țara. [...] Doresc ca corpul meu să fie îngropat lângă biserica Curței de Argeș, reclădită de mine, și care poate deveni mormântul dinastiei române, însă când Capitala Regatului va cere ca cenușele mele să rămână în mijlocul iubiților mei bucureșteni, atunci înmormântarea la Curtea de Argeș va fi provizorie, până ce se va clădi un Mausoleu, pe o înălțime împrejurul orașului, unde se poate deschide un bulevard (mă gândesc la înălțimea, înainte de biserica Cărâmidari, unde se găsește astăzi un pavilion al institutului geografic militar) [...]”. A se vedea lucrarea *Testamente (1599-1917). Antologie de Georgeta Filitti*, Ed. Notarom, București, 2007, p. 415-416.

² De exemplu, în cuprinsul testamentului său din 17 iulie 1941, *profesorul Constantin Stoicescu* (profesor de Drept roman la Facultatea de Drept a Universității din București, fost rector al Universității din București și fost decan

94. *Concluzii privind noțiunea de „testament”*. Având în vedere conținutul (posibil) foarte variat al testamentului – care poate cuprinde nu numai legate, dar și dispoziții de altă natură, care nu vizează (cel puțin în mod direct¹) transmiterea patrimoniului (bunurilor) succesoriale –, s-a ajuns la concluzia potrivit căreia, dacă un testament conține în același timp legate și dispoziții de natură diferită, ne aflăm „în fața a două (sau mai multe) acte juridice deosebite, întrunite sub forma unui testament”, iar aceste acte pot fi independente între ele². Mai mult decât atât, pornind de la constatarea că testamentul poate cuprinde nu numai legate, dar și alte dispoziții sau numai alte dispoziții – nefiind obligatoriu ca testamentul să cuprindă legate –, s-a ajuns la concluzia, împărtășită de marea majoritate a autorilor, potrivit căreia „testamentul nu este decât un tipar juridic, o formă în care trebuie să fie îmbrăcate unele acte de ultimă voință, cum sunt legatul sau execuțiunea testamentară (...)”, că, „în unitatea materială a înscrisului testamentar, sunt cuprinse, din punct de vedere intelectual, o pluralitate de acte juridice deosebite, supuse fiecare, cât privește fondul, regimului său juridic propriu”³.

al Facultății de Drept) a menționat: „Am căutat în toată viața mea să nu fac nimănui vreo nedreptate, să mă călăuzesc numai de regulile onoarei, de sentimentele de caritate inerente oricărui om civilizată. De aceea, voi putea muri oricând cu conștiința împăcată”. Este important de precizat faptul că profesorul Constantin Stoicescu a lăsat Facultății de Drept a Universității din București 3/8 din averea sa imensă, cu sarcina de a se acorda burse „studenților merituoși și lipsiți de mijloace”, burse pentru studierea dreptului în străinătate, premii pentru lucrările valoroase prezentate de studenți la sesiunile științifice.

¹ În mod indirect, și celelalte dispoziții testamentare pot avea (sau chiar au) influență asupra transmiterii patrimoniului succesoral, deși nu constituie – în mod direct, în sens juridic – dispoziții cu privire la transmiterea avutului testatorului. De exemplu, prin recunoașterea copilului din afara căsătoriei, acesta devine, la moartea părintelui, moștenitor legal care, în această calitate, va culege cel puțin rezerva succesorală. Tot astfel, partajul de ascendent poate influența devoluțiunea legală a moștenirii, fără ca descendenții să se transforme din moștenitori legali în legatari.

² C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, București, 1928, p. 826, nr. 1229.

³ M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei, București, 1966, p. 199-205. A se vedea și: C. Stătescu, *Drept civil. Contractul de transport. Drepturile de creație intelectuală. Succesiunile*, Ed. Didactică și